

Аналітична довідка про проблемні питання прийняття нормативно-правових актів з лісового господарства у 2026 році

Юрій Марчук

Київ, грудень 2025

About the Project “Sustainable Forestry Implementation” (SFI)

The project “Technical Support to Forest Policy Development and National Forest Inventory Implementation” (SFI) is a project established in the framework of the Bilateral Cooperation Program (BCP) of the Federal Ministry of Food and Agriculture of Germany (BMEL) with the Ministry of Environment and Natural Resources of Ukraine (MENR). It is a continuation of activities started in the forest sector within the German-Ukrainian Agriculture Policy Dialogue (APD) forestry component.

The Project is implemented based on an agreement between GFA Group, the general authorized executor of BMEL, and the State Forest Resources Agency of Ukraine (SFRA) since October 2021. On behalf of GFA Group, the executing agencies - Unique land use GmbH and IAK Agrar Consulting GmbH - are in charge of the implementation jointly with SFRA.

The project aims to support sustainable forest management planning in Ukraine and has a working focus on the results in the Forest Policy and National Forest Inventory.

Author

Yuriy Marchuk

Disclaimer

This paper is published with assistance of SFI but under the solely responsibility of the author Yuriy Marchuk under the umbrella of the Sustainable Forestry Implementation (SFI). The whole content, particularly views, presented results, conclusions, suggestions or recommendations mentioned therein belong to the authors and do not necessarily coincide with SFI's positions.

Contacts

Troitska Str. 22-24,
Irpin, Kyiv region
+38 (067) 964-77-02

Зміст

Огляд окремих ключових нормативно-правових актів за 2025	3
Пропозиції щодо нормативно-правової діяльності в 2026 році	3
Виконання Операційного плану Державної стратегії управління лісами України до 2035 року	3
Розробка Положення про акціонерне товариство.....	4
Удосконалення структури управління державної лісової компанії.....	5
Доповнення Лісового кодексу України	6
Ухвалення Закону «Про ринок деревини».....	6
Зміни до Державної стратегії управління лісами до 2035.....	7
Прийняття «Програми розвитку лісового господарства до 2035 року».....	9
Врегулювання права власності на ліси	9
Досягнення цілей міжнародної лісової політики	12
Забезпечення суспільних інтересів	12
Висновки.....	13

Огляд окремих ключових нормативно-правових актів за 2025

За 2025 рік підготовлено ряд проєктів нормативно-правових актів, що регулюють лісове господарство.

Особливо важливим було засідання Кабінету Міністрів України 28 листопада 2025 року, на якому прийнято три постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють:

- Створення акціонерного товариства на базі ДП «Ліси України» без прийняття відповідного закону та внесення його до переліку підприємств, які не підлягають приватизації (№ 1550);
- Деякі питання лісовпорядкування (№ 1551), а саме продовження дії матеріалів лісовпорядкування;
- Створення електронного кабінету експортера деревини (№ 1552).

Також було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.11.2025 року № 1356-р «Про затвердження Операційного плану заходів з реалізації у 2025–2027 роках Державної стратегії управління лісами України до 2035 року» (з трьох розділів).

Пропозиції щодо нормативно-правової діяльності в 2026 році

Виконання Операційного плану Державної стратегії управління лісами України до 2035 року

Частина заходів з Операційного плану повинна бути виконана у 2026 році. Окремого обговорення заслуговують такі заходи:

- а) Розроблення проєкту закону про електронну форму видачі лісорубного квитка та сертифікату походження лісо-матеріалів.

Підготовка даного проєкту потребуватиме обговорення, оскільки він матиме відношення до лісів усіх форм власності.

б) Розроблення нормативно-правового акту щодо реформування державної лісової охорони і лісової охорони.

Такий проєкт розроблено мною, і він був включений до проєкту Закону про акціонерне товариство, який зараз не буде розглядатися (постанова КМУ № 1550). Тому його можна виносити на обговорення як основу.

- Потребує обговорення норматив створення лісових культур сіянцями із закритою кореневою системою, враховуючи досвід Польщі та Німеччини.

Україна, з урахуванням різних географічних зон, клімату та відмови від суцільних рубок у Карпатах, перейде на сприяння природному поновленню в Поліссі та Карпатах. Тому доцільність розширення діючих заходів в умовах обмежених фінансових ресурсів є дискусійним питанням.

Розробка Положення про акціонерне товариство

При розробці Положення про акціонерне товариство у 2026 році, слід, на мою думку, врахувати тези, які були в проєкті Закону про ПАТ «Ліси України»:

1. Державна власність на ліси.
2. Державна власність на мисливські тварини.
3. Об'єкти власності ПАТ (будівлі, земля для їх обслуговування, лісові дороги).
4. Функції лісової охорони.
5. Проаналізувати та затвердити структуру управління ПАТ.

Удосконалення структури управління державної лісової компанії

Теперішня структура ДП «Ліси України» побудована на принципах єдиної юридичної особи та призводить до повної монополізації влади центром і розбалансованості відносин з місцевими громадами.

Централізація призвела до збільшення площ надлісництв до 100 000 га, що в три рази більше площі лісгоспів і у вісім разів більше площі надлісництв у Польщі.

Лісничі опікуються площами лісів, які дорівнюють 20 000 гектарів і більше, і виконують виключно інструктивні вказівки, не маючи права на самостійні рішення (площа лісництв у 10–20 разів більша, ніж у Польщі).

Назріла необхідність, з моєї точки зору, обговорити можливість створення дворівневої юридичної особи:

- Центральний апарат – стратегічні рішення;
- Регіональні стратегічні офіси (тактичні рішення).

Це дозволить більш професійно і контрольовано працювати на місцях і скоротити кількість центрального апарату, одночасно зі збільшенням лісової охорони на місцях. Таким чином, буде більш скоординована робота з місцевими громадами, що важливо для їх розвитку.

Окремого обговорення, у випадку внесення проєкту Закону, будуть функції, права, обов'язки та відповідальність членів наглядових рад акціонерних товариств.

Доповнення Лісового кодексу України

Лісовий кодекс України в цілому забезпечує нормативну базу ведення лісового господарства, але його потрібно доповнити розділами:

- Введення лісового господарства в замінованих лісах;
- У лісах оборонного призначення (прикордонних);
- Відновлення порушених війною ґрунтів у лісах;
- Агролісомеліоративні заходи на сільгоспземлях, пройдених бойовими діями;
- Поняття про рубки переформування та їх застосування;
- Поняття про наближене до природи лісівництво і можливість його застосування в межах географічних зон;
- Обґрунтування ефективності створення лісів саджанцями із закритою кореневою системою з визначенням географічних зон, технологій і кліматичних умов;
- Обґрунтування плантаційного вирощування для отримання деревини за скорочений період вирощування;
- Обґрунтування статусу комунальних лісів;
- Обґрунтування статусу приватних лісів на приватних землях;
- Окремо потребує нормативне врегулювання сучасних технологій заготівлі деревини в умовах відмови від суцільних рубок у Карпатах.

Ухвалення Закону «Про ринок деревини»

Гостро стоїть питання зі сприйняттям Закону про ринок деревини – лобізм великого бізнесу призвів до того, що два попередні проєкти були відхилені. Досвід реалізації всієї лісопродукції на біржах є чи

не єдиним в Європі і не завжди надає змогу конкурувати місцевому бізнесу з великими компаніями.

Крім того, у 2025 році закінчився термін десятирічної заборони на експорт круглої деревини, і це питання вже є конфліктним із країнами ЄС.

Постійним викликом для лісового господарства є необхідність враховувати Закон про ОВД (Оцінку впливу на довкілля), на проекти якого лісове господарство витрачає щорічно 30–40 млн грн.

Обмеження площі лісокористування одним гектаром суперечить нормам ЄС, при яких ОВД проводиться виключно при зміні призначення лісових земель. Це є однією з дискусійних норм, що є в чинному проекті Закону про ринок деревини, який проходить друге читання.

[Зміни до Державної стратегії управління лісами до 2035](#)

На мою думку, назріла необхідність змінити Стратегію управління лісами до 2035 року, і це в першу чергу викликано військовими діями та відсутністю конкретної програми використання стратегії в розрізі кожного року.

За останнє десятиріччя в Україні прийнято цілий ряд законодавчих та інших нормативно-правових актів, які впливають на розвиток місцевих громад, децентралізацію влади. У той же час війна значно змінює підходи до прийняття управлінських рішень, приносить величезні екологічні та економічні збитки державі.

Загострений соціальний чинник через проблеми з виїздом населення за кордони України (близько 10 млн), переміщення його в західні області. Розрахунковий спад ВВП за три роки складає близько 25 %.

Ці та інші чинники потребують прийняття оперативних рішень: з одного боку для укріплення обороноздатності країни, з іншого для стимулювання розвитку економіки. В цьому контексті лісове господарство займає одну з важливих позицій, як у виконанні мобілізаційних ресурсів, так і в підтримці бізнесу та місцевих громад. У той же час з обігу виключено близько 1 млн га лісів вздовж кордону від Волині до Харкова, які мають військово-оборонне значення і для яких потрібно розробити і затвердити спеціальний статус лісів особливого природоохоронного значення, що потребує окремого нормативно-правового документу. В той же час понад 1 млн лісів пройдені війною, знищені або заміновані, відновлення господарства в них потребує часу.

Нормативно-правова база ведення лісового господарства на сьогодні базується на Лісовому Кодексі, прийнятому в 2006 році з рядом правок, та «Державній стратегії управління лісами України до 2035 року», яка затверджена 29.12.2021 року зі змінами від 22.09.2023 року. Вже понад 10 років відсутня діюча програма розвитку лісового господарства.

Враховуючи військовий стан та створення ДП «Ліси України», яке фактично є монополістом у веденні лісового господарства на площі 7,4 млн га (загальна площа лісів держави 10,6 млн га), прийнята стратегія потребує суттєвого доопрацювання, як в частині ролі децентралізації і створення 1469 територіальних громад, так і у вирішенні питань сталого розвитку лісового господарства в сучасних умовах.

Прийняття «Програми розвитку лісового господарства до 2035 року»

Потребують уточнення основні пріоритети стратегії та прийняття відповідної «Програми розвитку лісового господарства до 2035 року», в якій потрібно передбачити:

- збільшення лісистості території до науково обґрунтованого оптимального рівня, розширення робіт із захисного лісорозведення і агролісомеліорації на виконання Указу Президента «Про масштабне заліснення України» (з конкретними планами на кожен рік);
- підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісових насаджень, підвищення стійкості лісових екосистем до впливу негативних факторів середовища в умовах змін клімату та військових дій;
- нарощування природоохоронного потенціалу лісів та збереження їх біологічного різноманіття у відповідності до прийнятого європейського регламенту;
- розширення застосування методів раціонального використання лісових ресурсів, глибокої переробки деревини, прийняття Закону «Про ринок деревини»;
- зацікавленість місцевих громад в комплексному використанні лісових ресурсів та ефективному лісовому господарстві, підтримка розвитку сільських територій в умовах децентралізації.

Врегулювання права власності на ліси

Потребує врегулювання право власності на ліси в сучасних умовах. При умові створення ринку землі, посилення ролі місцевих громад та централізації управління лісами закладається конфлікт

інтересів, який потребує правового врегулювання. При цьому необхідно врахувати:

- 1) Стан економіки України та військові дії на нашій території.
- 2) Визначення державою ролі і місця державної, комунальної і приватної власності у використанні та управлінні лісовими ресурсами, як на загальнодержавному, так і на територіальному рівні.
- 3) 3. Неоднорідність країни за географічним поділом і, відповідно, лісоресурсним потенціалом та пошкодження лісів військовими діями.
- 4) Вразливість лісових, особливо хвойних монокультур, до змін клімату та значне екологічне значення захисних лісів на півдні держави та необхідність їх відновлення. Розвиток агролісомеліорації.
- 5) Врегулювання відносин між державною власністю на ліси та підвищенням самостійності територіальних громад, особливо в лісових регіонах.
- 6) Відсутністю державної стратегії розвитку переробки деревини та розвитку її за фрагментарним принципом.
- 7) Дефіцит робочих місць в лісових регіонах та масовий відтік робочої сили закордон.
- 8) Значна роль деревини як енергетичного ресурсу та необхідність збереження насаджень від самовільних рубок.
- 9) Зростання ролі лісів, як об'єктів зеленого туризму, зимового і літнього відпочинку та мисливства.
- 10) Підготовка та формування професійних кадрів для лісового господарства.

Програма розвитку лісового господарства до 2035 року повинна оперувати щорічними конкретними показниками виконання лісогосподарських заходів, що забезпечить дієвий контроль за її виконанням. Особливо важливим є те, що політичний орган – міністерство економіки, об'єднавши функції трьох міністерств, отримало надповноваження, а багатосторонність функцій призведе до можливого нерозуміння ролі лісового господарства в країні та необхідності вирішення ключових проблем:

- 1) Необхідність забезпечення балансу між екологічними, економічними та соціальними функціями сталого ведення лісового господарства.
- 2) Недосконалість розподілу функцій управління в лісах різних відомств та форм власності.
- 3) Відсутність законодавчого підґрунтя та механізмів управління контролю за лісами комунальної власності.
- 4) Потреба нормативного врегулювання сільськогосподарських земель на яких відбулося природне поновлення.
- 5) Необхідність удосконалення системи розвитку захисного лісорозведення та агролісомеліорації, удосконалення системи протидії лісовим пожежам.
- 6) Низький рівень інформування громадськості.
- 7) Відсутність правових та економічних механізмів стимулювання запровадження природозберігаючих технологій.
- 8) Розбалансованість структури лісового фонду.
- 9) Необхідність подолання в лісах наслідків військових дій.

Досягнення цілей міжнародної лісової політики

Окремо для збалансованих цілей міжнародної лісової політики та реалізації її в Україні в змінах до Стратегії потрібно:

- стимулювати збереження та відновлення лісових ресурсів з метою зменшення впливу кліматичних змін на природне середовище та збереження його різноманіття;
- забезпечити міждержавний контроль за ринком нелегально добутої деревини та ефективну торгівлю і справедливий розподіл ресурсів між лісовими і малолісними країнами;
- через міждержавні структури та урядові угоди стимулювати сезонні підходи до виділення економічних, екологічних та соціальних проблем лісів і лісових території та можливість фінансової допомоги областям, які знаходяться в зоні екологічних і соціальних ризиків;
- напрацювання єдиного підходу до рівня ведення лісового господарства (як приклад сертифікація лісів, національна інвентаризація лісів) та об'єктивних критеріїв оцінки управління лісами.

Забезпечення суспільних інтересів

Крім того окремо потрібно врахувати ключові гострі питання, які мають значний суспільний резонанс:

- 1) Ліси, як об'єкти права власності українського народу, не можуть бути надані у концесію та оренду.
- 2) Збереження державної структури управління лісовим господарством та підтримка усіх форм власності є запорукою примноження лісів і лісових ресурсів на довгострокову перспективу, забезпечення їх життєздатності та біорізноманіття.

- 3) Лісове господарство є стабілізуючим та одним з базових факторів розвитку сільських територій, забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення його добробуту.
- 4) Державна підтримка створення лісів на приватних землях. Податкові преференції для лісів всіх форм власності.
- 5) Для ефективного врегулювання відносин особливо з сільським господарством потребує окремого напрацювання реформа водної політики. Водозабезпечення в умовах змін клімату є проблемним. Тому відновлення та розвиток агролісомеліорації є визначальним фактором в боротьбі з водною та вітровою ерозіями. А заводнення торфовищ на Поліссі не тільки підтримає водний баланс, а і зіграє ефективну військову оборонну роль.
 - а. Безумовно потрібно врахувати систему відновлення ґрунтів порушених війною та роль в цьому лісового господарства.
 - б. Окремий напрямок розвитку це карбоновий фонд і ринок карбонових сертифікатів. Лісове господарство є основним накопиченням CO₂ і використання можливостей такого фонду на лісовідтворення є додатковим джерелом коштів, в тому числі і від країн ЄС.

У зв'язку з чим розробка «Програми розвитку лісового господарства до 2035 року» та внесення змін в діючу «Державну стратегію управління лісами України до 2035 року» є необхідним та конструктивним механізмом регулювання та розвитку лісових відносин в Україні.

Висновки

Роль лісів у підтримці стабільності біосфери сьогодні є загальновизнаною. Тільки їм, серед інших природних комплексів,

притаманна максимальна властивість стабілізації довкілля. Вони розглядаються як один із вирішальних чинників забезпечення життєдіяльності суспільства і як важлива ланка у системі сталого розвитку. Окрім того, ліс забезпечує людей деревиною та іншою лісовою продукцією. Використовуючи дерев'яні вироби, людина сповільнює темпи глобального потепління та загалом зменшує свій негативний вплив на клімат.

За останні 50 років лісистість України зросла майже в півтора рази, а запас деревини – у 2,5 рази. Запас деревини в лісах оцінюється в межах 2,1 млрд м³. Загальна середня зміна запасу сягає 35 млн м³. Середня щорічна зміна запасу на одному гектарі у лісах Держлісагентства дорівнює 3,9 м³ і коливається від 5,0 м³ у Карпатах до 2,5 м³ у степовій зоні. Відбувається поступове збільшення запасу, що підтверджує значний економічний і природоохоронний потенціал лісів України.

Найбільшу питому вагу мають середньовікові деревостани – це 45%. Стиглі і перестиглі становлять майже 17%. Середній вік деревостанів становить близько 60 років. Відбувається поступове старіння лісів, що впливає на їхній санітарний стан.

Ліси України сформовані понад 30 видами деревних рослин, серед яких домінують: сосна звичайна (*Pinus sylvestris*), дуб звичайний (*Quercus robur*), бук лісовий (*Fagus sylvatica*), ялина європейська (*Picea abies*), береза повисла (*Betula pendula*), вільха клейка (*Alnus glutinosa*), ясен звичайний (*Fraxinus excelsior*), граб звичайний (*Carpinus betulus*), ялиця біла (*Abies alba*). Хвойні насадження становлять 43% загальної площі, зокрема сосна – 35%. Твердолистяні насадження – 43%, з них дуб і бук – 37%.

Відповідно до Земельного та Лісового кодексів (редакція 2006 року), ліси України можуть перебувати у державній, комунальній та приватній власності. Переважна більшість лісів перебуває у державній власності. У процесі розмежування земель до комунальної власності було віднесено близько 1,3 млн га (13%) земельних ділянок лісогосподарського призначення, що знаходяться у постійному користуванні комунальних підприємств, підпорядкованих органам місцевого самоврядування. Частка лісів приватної власності становить менше 0,2% загальної площі лісових земель.

Близько 0,8 млн га лісових земель не надані в користування та віднесені до земель запасу.

Потенційні запаси і можливості українських лісів великі і, на думку спеціалістів та міжнародних експертів, повністю не використовуються. Використання щорічного приросту перебуває в межах 60%, а в країнах Європи цей показник становить 70–80%. В Україні протягом року вирубується лише 0,9% запасу, тоді як у Швейцарії щорічно обсяг рубок становить 1,9% запасу, у Чехії – 2,4%, Фінляндії – 2,8%, Великобританії і Бельгії – 3% і 3,1% відповідно.

Через збільшення площі стиглих і перестійних насаджень у лісах України в найближчі роки об'єктивним є збільшення норми заготівлі деревини.

Таким чином, прийняття необхідних нормативно-правових актів для ефективного ведення лісового господарства у військовий період і в період післявоєнної відбудови забезпечить сталий розвиток лісового господарства з врахуванням економічних, соціальних та екологічних чинників.

Для обговорення зазначених проблем доцільно організувати Міжнародний круглий стіл із залученням експертів, який ми плануємо провести в НУБіП України в березні-квітні 2026 року.